

Verlag van het ingevolge artikel 5, sub d., j° 2 Archiefbesluit 1995, gevoerde driehoeksoverleg tussen het Project Wegwerken Archiefachterstanden (PWAA) en het Nationaal Archief met betrekking tot de selectielijst, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid, van het Archiefbesluit 1995, voor de archiefbescheiden van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Economische Zaken, de minister van Financiën, de minister van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de minister van Verkeer en Waterstaat, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, de Produktschappen Vee, Vlees en Eieren, de Stichting zeldzame huisdierrassen en de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek op het beleidsterrein Landbouwstructuurbeleid over de periode vanaf 1945.

Den Haag, september 2007

mw. drs. N. Pels en drs. B.W.J. van Kester

INLEIDING

De voorliggende ontwerp-selectielijst is een selectielijst als bedoeld in artikel 2, lid 1 van het Archiefbesluit 1995 (Stb.1995/671). De lijst heeft de vorm van een Basisselectiedocument (BSD). Een BSD bestaat voor het grootste deel uit een lijst van handelingen. In een BSD wordt op grond van een aantal selectiecriteria aan elke handeling een waardering gegeven, die neerkomt op een selectiebeslissing met betrekking tot de bescheiden die de neerslag van de handeling vormen (B = te bewaren; V = te vernietigen).

Het BSD fungeert als nieuw selectie-instrument voor bovenstaande zorgdragers op het beleidsterrein Landbouwstructuurbeleid voor de periode vanaf 1945.

Er zijn geen bestaande selectielijsten die dienen te worden ingetrokken.

BELEIDSTERREIN

Landbouwstructuurbeleid is een van de pijlers van landbouwbeleid, samen met markt- en prijsbeleid. Om inzicht te krijgen in wat landbouwstructuurbeleid inhoudt, moet eerst duidelijk zijn wat wordt verstaan onder landbouwstructuur. Een definitie daarvan luidt als volgt: de ordening van het geheel van productiefactoren dat ten behoeve van de voortbrenging van land- en tuinbouwproducten wordt aangewend. Landbouwstructuurbeleid is dan aan te merken als de door de overheid met bepaalde middelen en in een bepaalde tijdsvolgorde nagestreefde directe en doelgerichte beïnvloeding van de landbouwstructuur. Dit gebeurt door ondersteuning van en ingrijpen in de structuur van de agrarische productie, verwerking en afzet.

Een EEG-verordening uit 1964 noemt onderwerpen die door het landbouwstructuurbeleid worden bestreken:

- a. de aanpassing en verbetering van de productievoorwaarden in de landbouw (het bevorderen van een doelmatig samenwerken van de productiefactoren in de landbouw, teneinde een optimaal gebruik daarvan mogelijk te maken in het kader van de algemene economie);
- b. de aanpassing en oriëntatie van de landbouwproductie (de kwantitatieve aanpassing van de productie aan de afzetmogelijkheden, de kwalitatieve verbetering van de producten);
- c. de aanpassing en verbetering van het in de handel brengen van landbouwproducten (verbetering van de opslag en bewaring, het tot waarde brengen van landbouwproducten, verbetering van de handelskanalen, een betere kennis van de gegevens inzake de prijsvorming op de landbouwmarkten);
- d. de ontwikkeling van de afzet van landbouwproducten (acties van de Gemeenschap ter verhoging van het verbruik van bepaalde landbouwproducten).

In de landbouwbegroting van 1971-1972 meldde de minister dat het structuurbeleid "een krachtige ontwikkeling" had doorgemaakt. Het landbouwstructuurbeleid richtte zich, zo staat in de nota, op de volgende hoofdpunten: a.) begeleiding van afvloeiing, omscholing, bedrijfsbeëindiging, en b.) begeleiding van de ontwikkeling van potentieel gezonde bedrijven (innovatie, ontwikkeling, marktstructuur). Deze tweedeling is altijd terug te vinden geweest, al is de ontwikkelingskant van het landbouwstructuurbeleid sterk dominant geworden.

Het gaat bij structuurbeleid dus om de manier waarop de productiefactoren ondernemerschap (incl. kennis), arbeid, grond en kapitaal optimaal kunnen worden gecombineerd en gericht op de functies die het landbouwbeleid te vervullen heeft.

REIKWIJDTE VAN DIT BSD

Dit BSD wordt thans ter vaststelling aangeboden voor de volgende zorgdragers:

- Onder het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:
 - Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
 - Adviescommissie borgstellingsfonds
 - Adviescommissie milieuvriendelijke agrificatie
 - Adviescommissie nieuwe agrarische schadeverzekeringen
 - Beoordelingscommissie vernieuwing landelijk gebied
 - Beoordelingscommissies investeringsprojecten
 - Bodemkundig Instituut
 - Commissie herstructurering melkveehouderij (commissie koopmans)
 - Commissie organisatie slachthuiswezen / commissie herstructurering
 - Slachthuiswezen (commissie franke)
 - Commissie van advies voor de agrarische marktstructuur
 - Commissie voor de marktstructuur
 - Commissie van advies van de proefstations voor landbouwkundig onderzoek en het bodemkundig instituut,
 - Herstructureringscommissie voor de akkerbouw
 - Interdepartementale stuurgroep agrificatie
 - Landelijke raad voor de bedrijfsontwikkeling
 - Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek
 - Noordbrabantse/zuidelijke adviescommissies
 - Ontwikkelings- en saneringsfonds voor de landbouw (o&s-fonds)
 - Programmacommissie iop-koolhydraten
 - Projecten advies commissie
 - Provinciale adviescommissie
 - Provinciale raden voor de bedrijfsontwikkeling
 - Provinciale raden voor de rijkslandbouwvoorlichting
 - Proefstations voor het controle-onderzoek,
 - Proefstations voor landbouwkundig onderzoek,
 - Raad voor het landelijk gebied
 - Raad voor het natuurbeheer
 - Raden voor de bedrijfsontwikkeling
 - Sectorale adviescommissies
 - Stichting borgstellingsfonds voor de landbouw (sbf)
 - Stichting dienst landbouwvoorlichting (dlv)
 - Stichting voor de landbouw
 - Structuurcommissies
 - Stuurgroep arbo-convenant agrarische sectoren
 - Stuurgroep heroriëntatie pluimveehouderij (commissie-alders)
 - Tijdelijke begeleidingscommissie herstructurering veehouderij
 - Werkgroep arbo-projecten
- Onder het ministerie van Economische Zaken
 - Minister van Economische Zaken
 - Herstructureringsmaatschappij (nhem)
 - Structuurcommissies
 - Stuurgroep integraal structuurplan noorden des lands

- Onder het ministerie van Financiën
 - Minister van Financiën
 - Werkgroep 'fiscale opties bij herstructurering op bedrijfsniveau in de land- en tuinbouw'
- Onder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 - Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
 - Stuurgroep innovatiegerichte onderzoeksprogramma's
- Onder de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek
 - Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek
 - Raad van toezicht van de stichting DLO
 - Stichtingen Proefstations
 - Stichtingen Regionale onderzoekscentra
- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Minister van Verkeer en Waterstaat
- Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Produktschappen Vee, Vlees en Eieren
- Stichting zeldzame huisdierrassen

TOTSTANDKOMING BSD

Het BSD is gebaseerd op het institutioneel onderzoek dat bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit door A. Mul, S. Aarts, E. Verheijen en J.H. van Tol werd verricht in de periode 2001-2002. Dit institutioneel onderzoek resulteerde in het PIVOT-rapport nr. 158, *Landbouwstructuurbeleid*.

DRIEHOEKSOVERLEG

Het driehoeksoverleg over de concept-selectielijst vond zowel mondeling als schriftelijk plaats in de periode september 2006 tot en met juni 2007. De uitkomsten van het driehoeksoverleg staan weergegeven in het onderstaande inhoudelijk verslag.

Bij het driehoeksoverleg zijn de betrokken zorgdragers vertegenwoordigd door het Project Wegwerken Archiefachterstanden (PWAA). Aan het driehoeksoverleg werd door de volgende personen deelgenomen:

Als vertegenwoordigers van PWAA namens de zorgdragers:

- drs. P. Fijnheer, BSD-medewerker, PWAA
- drs. B. Duizer, BSD-medewerker, PWAA

Als vertegenwoordigers van de Algemene Rijksarchivaris:

- drs. B.W.J. van Kester, medewerker Selectie en Acquisitie Nationaal Archief
- mw. drs. N. Pels, medewerker Selectie en Acquisitie Nationaal Archief

Door PWAA zijn tijdens het driehoeksoverleg de onderstaande beleids- en archiefdeskundigen geraadpleegd. De beleids- en archiefdeskundigheid namens de overige zorgdragers is in het kader van de in het convenant Wegwerken Archiefachterstanden vastgelegde mandatering ingebracht door de archief- en beleidsdeskundigen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Als beleidsdeskundigen:

- ir. J. Blanken, ontwikkelaar beheerder regelingen. Uitvoerende diensten, Dienst Regelingen.
- drs. R.E. Gravemeijer, beleidsmedewerker relatie landbouwgebiedsgericht beleid. Centrale Beleidsdirecties. Directie Landbouw.
- ing. J.J.M. Schouten, specialist Financieringsregelingen. Dienst Regelingen.
- mw. J. Selles, managementassistent. Directie Regionale Zaken.
- mw. A. Sikkel, beleidscoördinator. Directie Natuur.
- mw. ir. I.L.M. Velthuis, secretaris beoordelingscommissie. Dienst Regelingen.

Als deskundige archiefbeheer:

- mw. G. Veenstra, senior-medewerker backoffice concern. Directie Informatiebeleid en Facilitaire Zaken.
- dhr. G. Stiemsma, beleidsondersteunend medewerker, afdeling Informatiebeleid. Directie Informatiebeleid en Facilitaire Zaken.
- dhr. J.N. Tromp, senior-medewerker backoffice concern, directie Informatiebeleid en Facilitaire Zaken.
- dhr. W. ter Beest, coördinator documentaire informatievoorziening. Concernarchivaris Wageningen Universiteit Research Centrum.

TIJDENS HET DRIEHOEKSOVERLEG IS DE VOLGENDE PROCEDURE GEVOLGD:

De materiedeskundige, prof. dr. ir. A. van den Brink, heeft op verzoek van de vertegenwoordiger van de Algemene Rijksarchivaris medewerking verleend aan het uitvoeren van een Historisch Maatschappelijke Analyse (HMA). Deze HMA is uitgevoerd door middel van een interview aan de hand van een door het Nationaal Archief opgestelde vragenlijst. De HMA is als bijlage bijgesloten bij dit verslag driehoeksoverleg.

Belangen ex artikel 2, sub b en c Archiefbesluit 1995

Tijdens het opstellen van het BSD en tijdens het gevoerde driehoeksoverleg is rekening gehouden met de in artikel 2, sub c van het Archiefbesluit 1995 genoemde waarde van de archiefbescheiden als bestanddeel van het cultureel erfgoed en het onder sub d. van hetzelfde besluit genoemde belang van de in de archiefbescheiden voorkomende gegevens voor overheidsorganen, voor recht- of bewijszoekenden en voor historisch onderzoek. Als uitgangspunt van het overleg gold de door het Nationaal Archief gehanteerde selectiedoelstelling, die inhoudt dat de belangrijkste bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring. Met het te bewaren materiaal moet het mogelijk zijn om een reconstructie te maken van de hoofdlijnen van het handelen van de rijksoverheid ten opzichte van haar omgeving, maar ook van de belangrijkste historisch-maatschappelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen, voor zo ver deze zijn te reconstrueren uit overheidsarchieven.

Om op basis van deze selectiedoelstelling tot een waardering van de handelingen te komen, worden zes selectiecriteria toegepast:

Selectiecriteria	
<i>Handelingen die gewaardeerd worden met B(ewaren)</i>	
Algemeen selectie criterium	Toelichting
<i>1. Handelingen die betrekking hebben op voorbereiding en bepaling van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan agendavorming, het analyseren van informatie, het formuleren van adviezen met het oog op toekomstig beleid, het ontwerpen van beleid of het plannen van dat beleid, alsmede het nemen van beslissingen over de inhoud van beleid en terugkoppeling van beleid. Dit omvat het kiezen en specificeren van de doeleinden en de instrumenten.
<i>2. Handelingen die betrekking hebben op evaluatie van beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het beschrijven en beoordelen van de inhoud, het proces of de effecten van beleid. Hieruit worden niet per se consequenties getrokken zoals bij terugkoppeling van beleid.

Selectiecriteria	
3. <i>Handelingen die betrekking hebben op verantwoording van beleid op hoofdlijnen aan andere actoren</i>	Hieronder valt tevens het uitbrengen van verslag over beleid op hoofdlijnen aan andere actoren of ter publicatie.
4. <i>Handelingen die betrekking hebben op (her)inrichting van organisaties belast met beleid op hoofdlijnen</i>	Hieronder wordt verstaan het instellen, wijzigen of opheffen van organen, organisaties of onderdelen daarvan.
5. <i>Handelingen die bepalend zijn voor de wijze waarop beleidsuitvoering op hoofdlijnen plaatsvindt</i>	Onder beleidsuitvoering wordt verstaan het toepassen van instrumenten om de gekozen doeleinden te bereiken.
6. <i>Handelingen die betrekking hebben op beleidsuitvoering op hoofdlijnen en direct zijn gerelateerd aan of direct voortvloeien uit voor het Koninkrijk der Nederlanden bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten</i>	Bijvoorbeeld in het geval de ministeriële verantwoordelijkheid is opgeheven en/of wanneer er sprake is van oorlogstoestand, staat van beleg of toepassing van noodwetgeving.

Belangen van de archiefbescheiden voor de overheidsorganen en de recht- en bewijszoekende burger

Bij de handelingen die zijn gewaardeerd voor vernietiging op termijn, is de termijn vastgesteld met het oog op het belang van de archiefbescheiden voor overheidsorganen en voor de recht- en bewijszoekende burger. De beoordeling en vaststelling van de maximale termijnen zijn geschied door de deskundigen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De vertegenwoordigers van de Algemene Rijksarchivaris hebben zich ervan vergewist dat zij gezien hun inbreng en functie inderdaad kunnen gelden als deskundigen.

Belangen van de te bewaren archiefbescheiden voor het historisch onderzoek

In het driehoeksoverleg hebben de vertegenwoordigers van de Algemene Rijksarchivaris primair de belangen van het historisch onderzoek behartigd. Daarnaast hebben ook de overige deelnemers hun gedachten laten gaan over de vraag op welke wijze het belang van de bescheiden voor later historisch onderzoek in de selectielijst tot uiting zou moeten worden gebracht. Door de deelnemers aan het driehoeksoverleg is ook de mening van de materiedeskundige gevraagd.

Ingevolge artikel 5, onder e, van het Archiefbesluit 1995 kan neerslag van bepaalde, als te vernietigen gewaardeerde handelingen betreffende personen en/of gebeurtenissen van bijzonder cultureel of maatschappelijk belang, van vernietiging worden uitgezonderd.

INHOUDELIJK VERSLAG

Algemeen

Voorafgaand aan het overleg stelt het Nationaal Archief enkele algemene vragen.

Het beleidsterrein Landbouwstructuurbeleid gaat voor een belangrijk deel over het onrendabel worden van kleine traditionele boerenbedrijven, en de vraag hoe de overheid met dit probleem om ging. Duizenden boerenbedrijven, soms al generaties lang van vader op zoon overgegaan, moesten sluiten. Dit had grote persoonlijke gevolgen voor het leven van boeren en landarbeiders. Geregeld vonden boerenprotesten plaats. Bronnen die licht werpen op dit menselijke drama, zijn voor toekomstige onderzoekers erg interessant. Het Nationaal Archief vraagt of er stukken aanwezig zijn

die informatie geven over dit drama, en zo ja onder welke handelingen deze zijn te vinden? De zorgdrager stelt dat het lastig te achterhalen of en zo ja waar dergelijke stukken aanwezig zijn.

In samenhang met de teloorgang van de traditionele bedrijven is door de 'bureaucratisering' op het beleidsterrein, schaalvergroting, mechanisering, specialisering en andere vormen van rationalisering (bijvoorbeeld ruilverkaveling) het vak van boer en het functioneren van een boerenbedrijf sterk veranderd. Het Nationaal Archief vraagt zich af of er neerslag is die een beeld geeft van deze veranderingen en wijze waarop de boer deze veranderingen heeft ervaren. Ook dit blijkt lastig na te gaan. Om voorkomen dat dergelijke stukken verloren gaan wordt besloten dat neerslag die door zijn concrete beschrijving van de gevolgen van specifieke maatregelen in het kader van het landbouwstructuurbeleid of het landbouwstructuurbeleid in het algemeen, een bijzonder beeld geeft van het beleidsterrein vanuit het perspectief van de individuele boer, dient van vernietiging te worden uitgezonderd. Dit mag er overigens niet toe leiden dat documenten die op grond van dit criterium voor bewaring in aanmerking komen uit voor het overige te vernietigen dossiers worden gelicht; het complete desbetreffende dossier dient te worden bewaard. Dergelijke stukken kunnen bijvoorbeeld voorkomen in bezwaarschriften, petities, subsidieaanvragen, stukken met betrekking tot de landbouwvoorlichting, enz.

De handelingen van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, de minister van Financiën, de Rijksdienst voor het Landbouwherstel en de Commissie van Advies voor de Rijksdienst voor het Landbouwherstel met betrekking tot de oorlogs- en watersnoodschade worden uit het concept-BSD verwijderd, omdat deze handelingen reeds aan de orde komen in het BSD Vergoeding van materiële oorlogs- en watersnoodschaden. Het gaat om de handelingen 318 tot en met 340.

Conclusies van de HMA

De resultaten van de HMA hebben niet geleid tot wijzigingen van waarderingen in het concept-BSD. Wel is naar aanleiding van de HMA een handeling 547 toegevoegd: *'Het voeren van overleg met belangenorganisaties.'* De handeling is gewaardeerd met een B. De invloed van land- en tuinbouworganisaties en de milieubeweging op het landbouwstructuurbeleid is zo beter te reconstrueren. Een puntsgewijze verantwoording van de al dan niet doorgevoerde wijzigingen naar aanleiding van de HMA is hieronder opgenomen.

- De ontwikkelingen die de heer Van den Brink onder vraag 1 schetst zijn voor een groot deel veranderingen van beleid. Deze ontwikkelingen zijn dan ook terug te vinden onder handeling 1 (*Het voorbereiden, vaststellen en evalueren van het beleid betreffende (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*), handeling 2 (*Het leveren van bijdragen aan de totstandkoming van het nationale beleid van andere ministers, voor zover dit (mede) betrekking heeft op (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*) en handeling 3 (*Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving betreffende (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*). Deze handelingen zijn met een B gewaardeerd.
- De invloed van landbouworganisaties is niet alleen onder bovenstaande handelingen terug te vinden, maar ook doordat besloten is tot het toevoegen van handeling 547 (*Het voeren van overleg met belangenorganisaties*). Daarnaast verdient verwerving van de archieven van de verschillende landelijke particuliere land- en tuinbouworganisaties door het Nationaal archief aanbeveling.
- Adviezen van het Landbouweconomisch Instituut (LEI) met betrekking tot het landbouwstructuurbeleid zijn te vinden onder handeling 19 (*Het vaststellen van opdrachten en van de resultaten van (wetenschappelijke) studies met het oog op de beleidsontwikkeling betreffende (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*). Een deel is ook te vinden in het BSD Agrarisch markt- en prijsbeleid. De archieven van het LEI zullen na bewerking worden overgebracht naar het Nationaal Archief.
- De mogelijkheid tot reconstructie van de invloed van maatschappelijke organisaties is door het toevoegen van handeling 547 ondervangen.
- De moeizame start van het ontwikkelings- en saneringsfonds is te vinden bij de evaluatie van beleid (handeling 1) en de met B gewaardeerde handeling 64 (*Het opstellen van bijdrageregelingen voor de ontwikkeling of sanering van de landbouwsector*), handeling 65 (*Het vaststellen van richtlijnen of instructies betreffende de uitvoering van regelingen voor de*

ontwikkeling of sanering van de landbouwsector) en handeling 196 (*Het vaststellen van bijdrageregelingen voor de modernisering van de landbouwbedrijven*).

- De Europese dimensie van het beleidsterrein is deels terug te vinden onder handeling 24 tot en met 40. Een groot aantal van deze handelingen is gewaardeerd met een B, zodat de Nederlandse bijdrage aan het Europees beleid te reconstrueren is. Een ander deel is terug te vinden in Europese archieven, die buiten de werkingssfeer van deze selectielijst vallen. Tenslotte is de invloed van het Europese beleid op de landbouw in Nederland ook terug te vinden onder handeling 1 en 3. De Europese richtlijnen zijn immers veelal vertaald in Nederlands beleid en wet- en regelgeving.
- De rapporten waar in de HMA over gesproken wordt, zijn gepubliceerd, en derhalve in diverse bibliotheken te raadplegen.
- Het archief van Sicco Mansholt berust bij het IISG.
- Het archief van het Landbouwschap wordt op termijn overgedragen aan het Nationaal Archief.
- De archieven van de bedrijf- en productschappen zijn of worden overgebracht naar het Nationaal Archief.
- De suggestie van de heer Van den Brink andere deskundigen te benaderen voor meer informatie over de periode na 1985 en de invloed van Europa is niet overgenomen, aangezien de hoofdlijnen van het beleidsterrein - ook voor de periode na 1985 - voldoende duidelijk zijn geworden uit de HMA en het RIO (dat met name over de meest recente periode erg uitgebreid is.)

Opmerkingen bij de handelingen

Handeling 17 (*Het informeren van belanghebbenden over beleidsontwikkelingen, subsidiemogelijkheden en overheidsfaciliteiten betreffende (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*)

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering V 2 jaar te wijzigen in B5 voor 1 exemplaar van het voorlichtingsmateriaal, overige neerslag V 2 jaar. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 18 (*Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen betreffende (aspecten van) het landbouwstructuurbeleid*)

Vanwege de genoemde gevolgen die maatregelen op het beleidsterrein hebben gehad voor boeren, en gezien de historisch bijzondere positie van de agrarische sector in onze samenleving wordt door de deelnemers aan het driehoeksoverleg besloten de waardering van deze handeling te wijzigen van V 3 jaar in B1.

Handeling 51 (*Het adviseren van het bestuur van het Borgstellingsfonds over individuele aanvragen tot borgstelling*)

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B1 in V 10 jaar, aangezien het hier gaat om beleidsuitvoering. Het driehoeksoverleg stemt in.

Handeling 53 (*Het mandateren van andere organen tot het namens het bestuur van het Borgstellingsfonds nemen van beslissingen en ondertekenen van stukken*)

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 10 jaar na afloop mandaat, aangezien uit de neerslag van andere handelingen al blijkt welke organen gemandateerd zijn en het mandateren op zichzelf geen hoofdlijn van overheidshandelen is. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 60 (*Het mandateren van andere organen tot het namens het bestuur van het O&S-fonds nemen van beslissingen en ondertekenen van stukken*)

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 10 jaar na afloop mandaat, aangezien de neerslag van deze handeling niet van belang is voor de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 61 *(Het vernietigen van een besluit van het bestuur van het O&S-fonds en het eventueel zelf nemen van een besluit betreffende de zaak in kwestie)*

Het Nationaal Archief stelt voor de handeling met een B te waarderen. De zorgdrager geeft aan dat de situatie geschetst in deze handeling zelden voorkomt. Het Nationaal Archief vindt dat juist een reden om de handeling met een B te waarderen. Mocht deze handeling zich ooit wel voordoen dan is het blijkbaar zo uitzonderlijk dat de neerslag het bewaren waard is. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 69 *(Het behandelen van bezwaarschriften ingediend tegen door het O&S-fonds genomen beslissingen)*

In de opmerking van de handeling staat: alleen in bijzondere gevallen beslist het bestuur van het fonds zelf. Het Nationaal Archief stelt daarom voor deze handeling als volgt te waarderen: B voor bezwaarschriften waarop het bestuur van het fonds zelf besluit en V overige neerslag. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 88 *(Het opstellen van stukken voor de Europese Commissie betreffende de nationale handavings- en controlemaatregelen ter zake van de uitgaven van de Structuurfondsgelden)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B3 in V 10 jaar aangezien het om een handeling gaat van de Europese Commissie en niet van de Nederlandse overheid. Het driehoeksoverleg stemt met dit voorstel in.

Handeling 96 *(Het opstellen van stukken die de Europese Commissie gebruikt om te kunnen beoordelen of een plattelandzone als doelstelling 5b-gebied kan worden aangemerkt)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B3 in V 10 jaar aangezien het hier niet om hoofdlijnen van overheidshandelen gaat. Het driehoeksoverleg stemt met deze beslissing in.

Handeling 126 *(Het aanleggen van gegevensverzamelingen voor meerdere landbouwkundige onderzoeken)*

Het Nationaal Archief vraagt zich af of deze handeling niet meer gespecificeerd kan worden. Bijvoorbeeld een B waardering voor alle opdrachten, tussenrapporten en eindrapporten van elk onderzoek en V voor de overig neerslag. De zorgdrager geeft echter terecht aan dat van sommige onderzoeken de gehele gegevensverzameling het bewaren waard is, denkend aan bijvoorbeeld onderzoek naar invloed van zure regen of luchtvervuiling. Het Nationaal Archief vraagt of het mogelijk is voor de zorgdrager na te gaan welke onderzoeken onder deze handeling vallen, zodat bepaald kan worden van welke onderzoeken wel de gehele neerslag bewaard moet worden.

De zorgdrager geeft aan dat het hier gaat om meer dan 70 onderzoeksinstituten die op allerlei gebieden onderzoek hebben uitgevoerd en dat het dus om zeer veel neerslag gaat die zich nu nog op allerlei verschillende plekken bevindt. Zowel de zorgdrager en het Nationaal Archief zijn van mening dat deze handeling niet in zijn geheel met een B gewaardeerd moet worden omdat er dan veel onnodige neerslag bewaard wordt, maar dat het ook moeilijk is om nu van te voren, zonder dat duidelijk is om welke onderzoeken het precies gaat, te bepalen op welke gebieden de gehele verzamelingen wel en op welke gebieden die niet bewaard moeten worden. Daarom wordt na zorgvuldig overleg en bij uitzondering, besloten om de handeling een lange V-termijn te geven en dan bij de bewerking te bekijken welke gegevensverzameling wel in zijn geheel bewaard moeten gaan worden en welke niet (op basis van artikel 5^e). Het definitieve moment van de selectie wordt hierbij uitgesteld, dit is normaal niet wenselijk, maar voor nu een goede oplossing tot er meer inzicht is in de neerslag van de handeling. De handeling krijgt de volgende standaardwaardering: B opdrachten, tussenrapporten, eindrapporten en publicaties van elk onderzoek en V 25 jaar overige neerslag. Hierbij zal een noot bij de waardering worden geplaatst: bij elke bewerking dient contact te worden opgenomen met het Nationaal Archief (en indien van toepassing de RHC's) om te bepalen of de neerslag toch niet in zijn geheel bewaard moet blijven.

Handeling 154 *(Het geven van voorschriften voor het opmaken van de werkplannen van de proefstations voor landbouwkundig onderzoek en het Bodemkundig Instituut)*

Het Nationaal Archief stelt voor deze handeling een gesplitste waardering voor: B werkplannen en V 10 jaar voorschriften. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 180 *(Het geven van voorlichting, advies en begeleiding op het gebied van de techniek, de economie, de productie en de teelt aan ondernemers in de agrarische sector)*

De waardering van deze handeling is onduidelijk (B + V Criterium 5 Vernietigingstermijn 2 jaar na afronding indiv. taak). Het Nationaal Archief stelt voor deze handeling te waarderen met B5 voor eindproducten, V 5 jaarvoor overige neerslag, conform de lijst met 'algemene handelingen'. Het driehoeksoverleg stemt hiermee in.

Handeling 181 *(Het aanwijzen van de ambtsgebieden van rijkslandbouwconsulenten)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B4 in V 5 jaar, aangezien de neerslag van deze handeling niet van belang is voor de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen. De beschikkingen zelf zijn te vinden in de Staatscourant. Het driehoeksoverleg stemt in.

Handeling 189 *(Het rapporteren aan de Europese Commissie over nationale maatregelen betreffende de sociaal-economische voorlichting)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B3 in V5 jaar omdat het uitsluitend rapportages betreft. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 200 *(Het vaststellen van lijsten waarin de subsidiabele investeringen ter modernisering van de landbouwstructuur worden vermeld)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van V 15 jaar in B5, omdat de neerslag van deze handeling inzicht geeft in de hoofdlijnen van de beleidsuitvoering. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 206 *(Het geven van advies aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over aanvragen in het kader van de Investeringsregeling markt en concurrentiekracht (actor: Beoordelingscommissies investeringsprojecten)), Handeling 348* *(Het adviseren van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) over verzekeringsovereenkomsten, op grond waarvan subsidieverlening kan worden aangevraagd (actor: Adviescommissie nieuwe agrarische schadeverzekeringen)) en Handeling 523* *(Het adviseren van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) inzake de toepassing van subsidiemogelijkheden door het EOGFL-O ter zake van de verwerking en afzet van agrarische producten (actor: Commissie van advies voor de agrarische marktstructuur))*

Het Nationaal Archief vraagt zich af of het bij deze handelingen gaat om uitvoeringsadvies of beleidsadvies. Navraag leert dat het om uitvoeringsadvies gaat. Besloten wordt de waardering van de handelingen te wijzigen van B1 in V 10 jaar.

Handeling 242 *(Het aangaan van het Arbo-convenant Agrarische Sectoren)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van de handeling voor de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te wijzigen van B5 in V 5 jaar na einde convenant, aangezien met de B-waardering van deze handeling voor de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de mogelijkheid tot reconstructie van de inbreng van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voldoende is gewaarborgd. Het driehoeksoverleg akkoord.

Handeling 244 *(Het uitvoeren van projecten ten behoeve van de uitvoering van het Arbo-convenant Agrarische Sectoren), Handeling 247* *(Het geven van advies aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) over het beslissen op aanvragen in het kader van de Tijdelijke Bijdrageregeling Arbo-projecten (actor; Werkgroep arbo-projecten)), Handeling 253* *(Het initiëren van arbo-projecten ten behoeve van de uitvoering van het Arbo-convenant Agrarische Sectoren) en Handeling 255* *(Het instellen van begeleidingsgroepen voor het volgen van en adviseren over agrarische arbo-projecten)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 10 jaar na afloop project. Met de B-waarderingen voor de handelingen 238 *(Het voorbereiden, vaststellen en evalueren van het beleid betreffende de verbetering van de arbeidsomstandigheden in de landbouwsector)* en 242 *(Het aangaan van het Arbo-convenant Agrarische Sectoren)* is het arbo-beleid voldoende te reconstrueren. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 248 *(Het bekend maken van het budget, de aanvraagtermijnen en de categorieën arbo-projecten die in aanmerking komen voor een hoger subsidiepercentage)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering te wijzigen van B5 in V 10 jaar na afloop project aangezien de bekendmaking al gepubliceerd wordt in de Staatscourant. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 268 *(Het adviseren van de minister van Economische Zaken (EZ) over het toewijzen van ISP-middelen aan bij de uitvoering van het ISP betrokken ministeries en provincies)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B 5 in V 5 jaar. Met het bewaren van handeling 262 *(Het opstellen van Integrale Structuurplannen Noorden des Lands)* zijn de hoofdlijnen van het beleid bewaard. Het driehoeksoverleg stemt in met dit voorstel.

Handeling 279 *(Het vaststellen van een bedrag voor het verlenen van subsidies aan eenmalige regionale projecten op het gebied van plattelandsvernieuwing en agrarisch natuurbeheer)*

Het Nationaal Archief vraagt zich af of deze handeling dezelfde neerslag oplevert als handeling 280 *(Het beslissen op subsidieaanvragen van provincies, gemeenten of rechtspersonen die eenmalige regionale projecten op het gebied van plattelandsvernieuwing en agrarisch natuurbeheer willen uitvoeren)*. De zorgdrager geeft aan, na nader onderzoek, dat deze veronderstelling klopt. Besloten wordt handeling 279 te verwijderen.

Handeling 283 *(Het voorschrijven van een protocol dat de subsidieaanvrager aan zijn accountant dient te overleggen met de bedoeling dat deze accountant zijn controlerende werkzaamheden volgens het protocol uitvoert)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 10 jaar, aangezien het hier slechts een zeer beperkt aspect van het beleidsterrein betreft. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 290 *(Het per kalenderjaar of per aanvraagperiode vaststellen van de categorieën innovatieprojecten waarvoor in het desbetreffende kalenderjaar of in de desbetreffende aanvraagperiode subsidieaanvragen kunnen worden ingediend)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van V 5 jaar in B5, omdat de neerslag van deze handeling direct samenhangt met de al met B gewaardeerde neerslag van handeling 291 *(Het vaststellen van de categorieën innovatieprojecten die met voorrang in aanmerking komen voor subsidie in het kader van de Stimuleringsregeling vernieuwing landelijk gebied)*. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 371 *(Het aanwijzen van buitenlandse diploma's die gelijkwaardig zijn aan de diploma's op grond waarvan de vergunning voor het uitoefenen van het tuinbouwbedrijf wordt verleend)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 10 jaar, aangezien de neerslag van deze handeling niet kenmerkend is voor dit beleidsterrein. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 390 *(Het vaststellen of herzien van het referentie-inkomen waaraan het glastuinbouwbedrijf van de aanvrager op het moment van de aanvraag tot subsidieverlening moet voldoen)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering te wijzigen van B5 in V 10 jaar aangezien het referentie-inkomen al gepubliceerd wordt in de Staatscourant. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 406 *(Het aan de Raad voor het Landelijk Gebied verzoeken om te adviseren over de toekomst van de dierhouderij in Nederland)*

Het Nationaal Archief stelt voor deze handeling te laten vervallen, aangezien de neerslag onder handelingen met betrekking tot beleidsvoorbereiding valt. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 413 *(Het stellen van nadere regels betreffende de bijdrage voor de vervoerskosten van ruwvoeder)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 5 jaar, aangezien de neerslag van deze handeling niet van belang is voor de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 425 *(Het rapporteren in het kader van het toezicht op handhaving van de Subsidieregeling zeldzame landbouwhuisdierrassen)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van V12 jaar in B3, aangezien de rapportages inzicht geven in de manier waarop de samenleving omgaat met bedreigde en zeldzame landbouwhuisdierrassen. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 443 *(Het vaststellen van nadere bepalingen betreffende het verlenen en vaststellen van bijdragen in het kader van de Bijdrageregeling extensivering vleesstierenhouderij)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 5 jaar, aangezien het hier slechts een zeer beperkt aspect van het beleidsterrein betreft. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 458 *(Het bepalen van een maximumaantal varkens dat op een bedrijf mag worden gehouden), en Handeling 475* *(Het bepalen van een maximumaantal kippen en kalkoenen dat op een bedrijf mag worden gehouden)*

Het Nationaal Archief vraagt zich of het bij deze handelingen gaat het om individuele beschikkingen of om algemene regels. Het lijkt om beide te gaan. Daarop wordt besloten de waardering B5 te wijzigen in B5 voor stukken van algemene strekking, V 5 jaar voor beschikkingen.

Handeling 461 *(Het vaststellen van regels betreffende modelformulieren voor de aanmelding bij het Bureau Heffingen van (de wijziging van) de omvang van het varkensrecht), Handeling 462* *(Het bij ministeriële regeling stellen van nadere voorwaarden voor registratie van de kennisgeving van de overgang van varkensrechten), Handeling 463* *(Het registreren van kennisgevingen betreffende de overgang van varkensrechten) en Handeling 467* *(Het besluiten tot sluiting van de indieningstermijn voor subsidieaanvragen voor bepaalde categorieën van bedrijven of voor bedrijven in bepaalde concentratiegebieden)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handelingen te wijzigen van B5 in V 5 jaar, aangezien het hier alleen gaat om de administratieve uitwerkingen van regels met betrekking tot varkensrechten. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 476 *(Het bij ministeriële regeling stellen van nadere voorwaarden voor registratie van de kennisgeving van de overgang van pluimveerechten)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B5 in V 5 jaar, aangezien het hier alleen gaat om de administratieve uitwerkingen van regels met betrekking tot pluimveerechten. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 493 *(Het gezamenlijk met andere ministers vaststellen van beleid dat mede van toepassing is op de agrarische verwerking en afzet) en Handeling 494* *(Het gezamenlijk met andere ministers vaststellen van regelgeving die mede van toepassing is op de agrarische verwerking en afzet)*

Het Nationaal Archief stelt voor deze handelingen te laten vervallen, aangezien de neerslag van deze handeling voor zover het gaat om agrarische verwerking en afzet, geplaatst kan worden onder handeling 490 *(Het voorbereiden, vaststellen en evalueren van het beleid ten aanzien van structuurmaatregelen betreffende de verwerking en afzet van agrarische producten)* en handeling 491 *(Het voorbereiden en vaststellen van regelgeving betreffende de structuur van de verwerking en afzet van*

agrarische producten). Neerslag die meer betrekking heeft op andere beleidsterreinen hoort thuis in desbetreffende BSD's. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 501 *(Het (doen) verrichten van structuuronderzoeken in sectoren van de agrarische verwerking en afzet)*

Het Nationaal Archief stelt dat het overbodig is alle neerslag van deze handeling te bewaren om de hoofdlijnen van het overheidshandelen te kunnen reconstrueren en stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van B1 in B5 voor opdracht en eindproduct, V 10 jaar voor overige neerslag. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Handeling 530 *(Het bij de Europese Commissie indienen van verzoeken om subsidie voor Nederlandse projecten binnen sectorprogramma's voor de ontwikkeling of rationalisering van ondernemingen op het gebied van de be- en verwerking of afzet van landbouwproducten)*

Het Nationaal Archief vraagt of het hier om projecten gaat van individuele ondernemers. Navraag leert dat de handeling bestaat uit het indienen van gebundelde Nederlandse projecten m.b.t. individuele verzoeken aan de Europese Commissie en de afhandeling daarvan. Besloten wordt de waardering te handhaven op B5.

Handeling 533 *(Het bijdragen aan de totstandkoming van communautaire bestekken voor de agrarische verwerking en afzet)*

Het Nationaal Archief vraagt wat de neerslag is van deze handeling. De zorgdrager geeft aan dat de neerslag bestaat uit ingediende sectorplannen. De handeling geeft goed inzicht in de besluitvorming en op verzoek van de zorgdrager wordt de waardering daarom veranderd van V 10 jaar in B5, in lijn met bijvoorbeeld handeling 531,532, 534 en 535.

Handeling 546 *(Het door middel van subsidies ondersteunen van behoud en versterking van bijzondere kwaliteiten van gebieden in samenhang met duurzame landbouw)*

Het Nationaal Archief stelt voor de waardering van deze handeling te wijzigen van V 10 jaar in B5, aangezien de neerslag van deze handeling antwoord geeft op de vraag wat de maatschappij als waardevol cultuurlandschap beschouwt, en hoe met dergelijke gebieden moet worden omgegaan. Het driehoeksoverleg gaat akkoord.

Over de waardering van de overige handelingen waren alle betrokken partijen het eens.

Het verslag is in september 2007 voorgelegd aan de bij het overleg betrokken personen. Deze hebben hun goedkeuring aan dit verslag gegeven.

BIJLAGE

Historisch-maatschappelijke Analyse

Beleidsterrein:
Landbouwstructuurbeleid 1945-2000

Deskundige:
Prof. dr. ir. A. van den Brink
Dhr. Van den Brink is als bijzonder hoogleraar landgebruiksplanning verbonden aan Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Daarnaast is hij werkzaam bij de Dienst Landelijk Gebied van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Zijn proefschrift, *Structuur in beweging: het landbouwstructuurbeleid in Nederland 1945-1985* (Wageningen 1990), behandelt het Nederlandse landbouwstructuurbeleid tot 1985.

Werkwijze:
Voorafgaand aan het gesprek zijn dhr. Van den Brink de afbakening, het historisch overzicht, een lijst van actoren en een lijst van gebruikte bronnen en literatuur, behorende bij het RIO landbouwstructuurbeleid, toegestuurd.

Datum:
Op 27 januari 2006 hebben medewerkers van het Nationaal Archief een bezoek gebracht aan dhr. Van den Brink in Wageningen. Zij hebben aan de hand van het vragenformulier HMA met hem gesproken over het beleidsterrein Landbouwstructuurbeleid.

Verslag

1. In hoeverre behoeft de historische context, zoals in het RIO weergegeven, aanvulling?/ 2. Welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het beleidsterrein, en wat is het belang daarvan?

Over het RIO merkt dhr. Van den Brink op dat het eerste deel van de periode 1945-2000 verhoudingsgewijs weinig aandacht krijgt, terwijl deze periode niet minder belangrijk is. Daarnaast vindt hij dat in het historisch overzicht de OVO-driehoek (onderzoek, voorlichting, onderwijs) niet mag ontbreken. Dit was namelijk lange tijd een belangrijk onderdeel van het landbouwstructuurbeleid. Overigens komt de OVO-driehoek elders in het RIO wél uitgebreid aan de orde. Dhr. Van den Brink heeft geen onjuistheden in het historisch overzicht kunnen ontdekken.

Over de ontwikkelingen op het beleidsterrein landbouwstructuurbeleid in de periode 1945-2000 zegt dhr. Van den Brink het volgende:

De aandachtspunten van de beleidsmakers zijn in de loop van de tijd verschoven.

Vlak na WO II was het landbouwbeleid sterk gericht op de oplossing van het voedselvraagstuk. In korte tijd moest de voedselvoorziening weer op peil gebracht worden. Daarbij was van belang dat de prijzen van voedsel laag bleven o.a. om de looneisen laag te houden.

Toenmalig Minister Mansholt wilde door een vooruitstrevend zesjarenplan de modernisering van de landbouw een krachtige impuls geven. De plannen gingen uiteindelijk niet door. De tijd was er nog niet rijp voor. De grote voedselschaarste en daarmee de urgentie waren al snel voorbij en landbouworganisaties, vooral de katholieke, vreesden voor een grote uitstroom van boeren. Directeur J. Horring van het Landbouweconomisch Instituut (LEI) vroeg zich bovendien af of de plannen wel voldoende rendement zouden opleveren. Mansholt zou zijn ideeën later alsnog in de praktijk brengen. Eerst door het Borgstellingsfonds voor de Landbouw, vervolgens ook door het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw, en tenslotte als Europees Commissaris.

Vanaf het begin van de jaren '50 verschoof de aandacht naar kostprijsverlaging. In deze tijd werd het kleine-boerenvraagstuk actueler. Veel kleine boeren slaagden er niet in hun kostprijs zodanig te verlagen dat zij van de opbrengst van hun producten konden leven. Dit was door de overheid ingecalculeerd. De overheid wilde de verkoopprijs van landbouwproducten niet te hoog vaststellen, hoewel zij dankzij berekeningen van het LEI wist dat dat kleine boeren in problemen zou brengen.

Modernisering was nodig om de inkomens in de landbouw gelijke tred te laten houden met de rest van de economie. Dit was een Europees probleem en werd daarom onder Europees Commissaris Mansholt ook Europees aangepakt. Intensivering en modernisering leidden in de jaren '70 en '80 tot milieuproblemen en overschotten (boterberg, melkplas). Om deze problemen het hoofd te bieden werd een quoteringssysteem voor sommige landbouwproducten ingevoerd, bijvoorbeeld voor suiker en melk. In de loop van de jaren '70 en '80 maar vooral na 1985, werd het beleidsterrein diffuser. Steeds meer partijen beïnvloedden het landbouwstructuurbeleid. De landbouw veranderde van een gesloten bedrijfstak in een maatschappelijke sector. Vanaf de jaren '80 kwam er meer aandacht voor dierenwelzijn.

Het RIO noemt twee omslagpunten, te weten 1972 en 1985. Dhr. Van den Brink erkent dat in deze jaren veranderingen plaatsvonden, maar geeft aan dat de veranderingen de uitkomst waren van ontwikkelingen die al langer gaande waren. De moderniseringsregelingen van de E.E.G. hadden in Nederland al een voorloper in het Ontwikkelings- en Saneringsfonds. Dit fonds steunde vanaf begin jaren '60 de modernisering van boerenbedrijven. Overigens bestond veel discussie over de vraag of de moderniseringssteun moest worden verleend aan individuele bedrijven of aan gemeenschappelijke projecten. Daardoor kwam de moderniseringssteun maar moeizaam van de grond.

De belangrijkste verandering in 1972 was dat met de uitwerking van het Plan Mansholt tot Europese richtlijnen de moderniseringssteun daadwerkelijk van de grond kwam. De E.E.G. hield zich vanaf dat moment niet alleen meer bezig met markt- en prijsbeleid, maar ook met landbouwstructuurbeleid.

In 1985 is duidelijker sprake van een keerpunt. In dat jaar werd door de ministers Braks (Landbouw) en Winsemius (VROM) een halt toegeroepen aan de landbouw. Ze wilden door (melk)quotering de landbouw terugbrengen tot de juiste proporties. Met dit besluit werd duidelijk dat de grote invloed die de landbouworganisaties tot dan toe op het landbouwbeleid hadden uitgeoefend voorbij was. Zij moesten hun macht voortaan delen met milieu- en maatschappelijke organisaties.

3. Welke gebeurtenissen / incidenten hebben plaatsgevonden, en in hoeverre zijn deze van belang geweest voor het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen)?

- Instelling van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de landbouw. De saneringssteun van dit fonds was vooral in de jaren '60 erg belangrijk.
- Plan Mansholt en de daaruit volgende Europese richtlijnen.
- In de jaren '70 verscheen een nota over megabedrijven. Deze nota heeft echter weinig betekenis gehad.
- Eind jaren '70 verscheen een Wagenings rapport dat de aandacht vestigde op de milieuproblemen in de landbouw. LNV wilde aanvankelijk van dit rapport niets weten. Het betreft: J.G. de Molenaar, Aspecten van de invloed van landbouw op het natuurlijk milieu. RIN, Leersum, 1979.
- Het rapport "Bouwstenen voor een geïntegreerde landbouw", geschreven door W.J. van der Weijden, H. van der Wal en H.J. de Graaf (milieubiologen van de Rijksuniversiteit Leiden), uitgebracht door de WRR, voorstudies en achtergronden, no. V44. Het rapport maakte veel discussie los. In Wageningen leidde het vooral ook tot zelfonderzoek: waarom komt Leiden met zo'n rapport en niet Wageningen?
- Na bovenstaand rapport verschenen veel meer publicaties over duurzaamheid. Bijvoorbeeld:
 - Brundtland-rapport 'Our common future' (VN, 1987).
 - WRR-rapport Duurzame risico's (1994).
- Dierziekten speelden nog niet of beperkt.

4. Welke individuen / groepen zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

- Sicco Mansholt, Nederlands Minister van Landbouw, later Eurocommissaris.
- H.D. Louwes had als (eerste) voorzitter van het Landbouwschap veel invloed.

- De land- en tuinbouworganisaties waren invloedrijk. Bijvoorbeeld de Koninklijke Nederlandse land- en tuinbouwbond (KNLTB) en de Limburgse land- en tuinbouw bond (LLTB). Enkele van hun secretarissen hebben het later tot minister gebracht.

5. Welke organisaties zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

- Landbouwschap. Dit was een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Dat betekende dat het Landbouwschap niet alleen de boerenbelangen behartigde, maar ook overheidstaken uitvoerde (zgn. medebewind). Boeren moesten verplicht lid zijn en contributie betalen. Dit riep bij sommigen verzet op (o.a. Boer Koekoek). Inmiddels is het Landbouwschap opgeheven.
- Landbouwhogeschool, later Wageningen Universiteit
- Landbouweconomisch Instituut (LEI), met invloedrijke directeuren als Horryng en Maris.
- Na 1985: milieuorganisaties.
- RIVM. Vanaf 1989 bracht dit instituut Milieuverkenningen uit.
- Ministerie van VROM.

6. In hoeverre mag verwacht worden dat de informatie met betrekking tot de op grond van bovenvermelde vragen als belangrijk te kwalificeren onderwerpen alleen kan worden aangetroffen in de overheidsarchieven m.b.t. het beleidsterrein of dat deze wellicht ook elders te vinden is?

Dhr. Van den Brink noemt verschillende organisaties die mogelijk beschikken over interessante archieven:

- Landbouwschap.
- Productschappen (bijvoorbeeld voor Vee en Vlees).
- Land- en Tuinbouworganisaties.
- Het Ministerie van VROM (vanaf ongeveer 1980).
- Europese instellingen.

Vragenformulier Historisch-Maatschappelijke Analyse (HMA)

1) In hoeverre heeft de historische context, zoals in het RIO weergegeven, aanvulling?
2) Welke in het RIO onderbelichte of onvermelde ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het beleidsterrein, en wat is het belang daarvan?
3) Welke in het RIO niet of slechts zijdelings vermelde gebeurtenissen / incidenten hebben plaatsgevonden, en in hoeverre zijn deze van belang geweest voor het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen)?
4) Welke in het RIO onvermelde individuen / groepen zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?
5) Welke in het RIO onvermelde organisaties zijn van belang geweest op het beleidsterrein (en eventueel aanverwante beleidsterreinen) en waarom?

6) In hoeverre mag verwacht worden dat de informatie met betrekking tot de op grond van bovenvermelde vragen als belangrijk te kwalificeren onderwerpen alleen kan worden aangetroffen in de overheidsarchieven m.b.t. het beleidsterrein of dat deze wellicht ook elders te vinden is?